

trale idee is dat samen plegen kan worden gezien als een sociale ruil, een gebeurtenis waarbij allerlei ruilgoederen worden uitgewisseld. Mededaders geven elkaar steun en hulp bij de uitvoering van een delict, en wisselen hun diensten uit. Ze kunnen ook materiële zaken geven, zoals een deel van de buit of een betaling. Ook minder materiële zaken kunnen worden uitgewisseld, zoals sociale goedkeuring en waardering, informatie en kennis, en ook verplichtingen voor de toekomst. Mededaders hebben elkaar via deze uitwisseling alles te bieden: niet alleen materiële, maar ook immateriële, sociale en strategische beloningen. De rijkdom aan ruilgoederen en beloningen verklaart waarom delicten worden gepleegd met anderen terwijl dat vaak voor de uitvoering niet noodzakelijk is. In de visie van WEERMAN is deze benadering het meest succesvol: ze integreert de bestaande verklaringsmodellen en verklaart verschijnselen die door de drie verklaringsmodellen niet konden worden verklaard.

FRANK M. WEERMAN schreef dit boekje tijdens een postdoc verblijf aan het IPIT (Internationaal Politie Instituut Twente). Het vormt om meerdere redenen een waardevolle bijdrage tot de studie van de (groeps)criminaliteit. In de eerste plaats biedt het een mooi descriptief overzicht van de beschikbare kennis van het fenomeen samenplegen (hoofdstuk 2). De lezer van dit deel zal vaststellen dat bepaalde conclusies voor de hand liggen, doch dat dit voor andere helemaal niet het geval is. Zo blijkt bijvoorbeeld duidelijk uit de studie dat wij onze ideeën over de structuur en de grootte van criminele groepen moeten herzien. In geval van *samenplegen* worden delicten immers niet gepleegd in grote vaste groepen met een duidelijke (hiërarchische) structuur en vaste interne taakverdeling, doch door voortdurende wisselende (kleine) combinaties van mededaders, die verschillende rollen kunnen aannemen, zodat samenpleeggedrag zich kenmerkt door een grote dynamiek, een grote variabiliteit en complexiteit. In de tweede plaats is dit boek interessant omdat het een mooi overzicht biedt van de mogelijke verklaringsmodellen voor het samen plegen, de sterktes en zwakheden ervan, en met dit doel algemeen psychologische, sociologische en criminologische theorieën aan elkaar linkt. In deze oefening hanteert de auteur een empirische attitude, waarbij hij in zijn onderzoek naar de verklaringswaarde van de verschillende modellen nauwkeurig nagaat welke geobserveerde fenomenen door elk van de theorieën kan worden verklaard, en welke niet. Ten slotte heeft het boek een heldere stijl en een logische opbouw, wat het uiterst toegankelijk en vlot leesbaar maakt. Een interessante publicatie voor wie op een empirische manier met criminologie bezig wil zijn.

Johan GOETHALS

DE PAUW, W., *Migranten in de balans*, Brussel, VUBPress, 2001, 209 p.

In dit boek doet DE PAUW verslag van een uitvoerige analyse die hij in de jaren negentig heeft uitgevoerd op drugdossiers behandeld voor de Brusselse rechtbank. Zijn onderzoeksvraag betreft de (over)vertegenwoordiging van migranten in deze populatie, en meer bepaald of deze oververtegenwoordiging een gevolg is van een ongelijke discretionaire behandeling door het gerechtelijk systeem, gebaseerd op andere dan delict- en gerechtelijke kenmerken. In zijn studie komen verschillende fasen van de rechtspleging aan bod, met name de instroom

op het parket en de richting die er aan de dossiers wordt gegeven door de parketmagistraten, de beslissingen van de onderzoeksgerechten, en de toepassing van de voorlopige hechtenis.

Voor deze studie steunt hij op volgende bronnen. In de eerste plaats analyseerde hij meer dan 11 000 vonnissen geveld tussen 1 januari 1990 en 31 december 1996, met specifieke aandacht voor de motivering van de getroffen sancties. Verder bestudeerde hij alle dossiers van drugsgebruikers (die geen andere misdrijven dan drugsmisdrijven hebben gepleegd), die in 1992 uitliepen op een 'tegensprekelijke rechterlijke sanctie' (N = 237). Deze informatie werd zonnodig aangevuld of gecorrigeerd met informatie genoteerd tijdens de rechtszittingen en tijdens de vele contacten van de onderzoeker met de magistraten. Verder analyseerde de onderzoeker 446 aanvragen tot voorlopige invrijheidstelling, al dan niet met voorwaarden. Ten slotte deed de onderzoeker een negen jaar lange participerende observatie op de rechtbank, met tal van formele en informele contacten met magistraten en rechtbankpersoneel. Deze enorme hoeveelheid materiaal werd onder meer verwerkt via logistische regressies, die statistisch nagaan welke factoren de beslissing tot voorlopige hechtenis en de bestrafing bepalen.

Dit langdurig onderzoek, dat trouwens werd onderbroken door andere professionele activiteiten van de auteur, resulteerde in de eerste plaats in een statistische beschrijving van de volledige populatie drugsdelinquenten die gevonnist werd door de verschillende kamers van de Correctionele Rechtbank van Brussel tijdens de periode van het onderzoek (deel 2). Behalve de klassieke sociodemografische kenmerken van de verdachte (nationaliteit, leeftijd en sekse), presenteert DE PAUW informatie rond onderwijs, vroegere en actuele beroepssituatie, vroegere en actuele familiale kenmerken, en gerechtelijke antecedenten (aard van de gepleegde delicten, verleden als jeugddelinquent, verschijning voor de politierechtbank, een verleden van drugs en/of andere delicten, en veroordelingen). Daaruit blijkt een negatief profiel van de drugsdelinquent (gebruiker en andere), met een steevast nog negatiever beeld voor de Maghrebijnse subgroep: een somber professioneel 'actief' (heden en verleden), een gering opleidingsniveau, zelden afgerond met enig diploma. De familiale kenmerken lijken wel vergelijkbaar. Ongeveer de helft van beide groepen heeft een 'normaal' tweeoudergezin als basis. Veel meer Maghrebijnen wonen nog thuis en minder alleen in vergelijking met Belgen. Wat betreft leeftijd zijn de jongere categorieën (20-24 jaar) het meest oververtegenwoordigd, zowel bij Belgen als bij Maghrebijnen. Deze oververtegenwoordiging geldt niet voor Maghrebijnse meisjes, die veel minder dan Belgische meisjes in de statistieken verschijnen. Dit negatief beeld gaat samen met een somber gerechtelijk profiel: Maghrebijnse jongeren hebben veel vaker een gerechtelijk verleden, en dat al van op de jeugdrechtbank. Deze 'voorsprong' behouden ze min of meer uitgesproken op het niveau van de andere jurisdicties: meer veroordelingen voor de politierechter, veel meer veroordelingen op het niveau van de correctionele rechtbank, hetzij voor drugsmisdrijven, hetzij voor andere delicten. Maghrebijnen hebben ook tweemaal zoveel veroordelingen voor straffen van minstens zes maanden op hun strafblad.

In de volgende delen analyseert DE PAUW de gerechtelijke reactie van het onderzoeksgerecht (deel 3) én van de vonnisrechter (deel 4). Wat de onderzoeksgerechten betreft bestudeert hij het opleggen van voorlopige hechtenis, de duur

ervan, en het toestaan van vrijheid onder voorwaarden. Vreemdelingen en vooral Maghrebijnen gaan sneller in *voorarrest*, zeker voor drugsmisdriven, en voor langere periodes, en komen – op beslissing van het onderzoeksgerecht of raadkamer – minder gemakkelijk vrij onder voorwaarden. In het opleggen van voorlopige hechtenis gaat de sterkste invloed uit van de verzwarende omstandigheden (bijvoorbeeld vereniging van drugsdelinquenten) en de etnische afkomst (het van Maghrebijnse afkomst zijn). Verder spelen eveneens de aard van de gebruikte drugs (harddrugs en medicinale drugs), de leeftijd, recidive en de afwezigheid van een vaste verblijfplaats een belangrijke rol. In de motiveringen van voorlopige hechtenissen blijken het gevaar op recidive en de perceptie dat de drugsgebruiker een ‘publiek gevaar is’ het meest voor te komen. De auteur heeft het hier over ‘benadeling’: de dispariteit blijft immers ook bestaan na controle van vele andere legale en extralegale variabelen.

Op het niveau van *de straftoemeting* analyseert DE PAUW de invrijheidstelling onder voorwaarden door het vonnisgerecht, de vonnissen geveld in drugszaken, de opgelegde rechterlijke sancties, het opleggen van gevangenisstraffen, het toestaan van uitstel, en het opleggen van onmiddellijke aanhouding. Wat de invrijheidstelling onder voorwaarden (VOV) betreft stelt DE PAUW vast dat Maghrebijnen, ook na correctie voor de invloed van andere factoren, minder gemakkelijk vrij komen onder voorwaarden dan Belgen, en dat ook de motieven die beide groepen hanteren bij een aanvraag tot VOV verschillen. Zo betwisten Maghrebijnen vaker de feiten en roepen ze minder vaak werk, school of familiale redenen in, terwijl Belgen vaker aanvoeren dat ze meegewerkt hebben met het onderzoek, en dat ze geen antecedenten hebben. Wat de opgelegde straffen betreft stelt de auteur vast dat tussen 1990 en 1995 de gevangenisstraf veruit de meest opgelegde straf is (70 % zonder geldboete en 15 % samen met een geldboete), gevolgd door opschorting (14 %). De straf wordt vooral bepaald door misdrijfkenmerken (aard van de gebruikte drugs, hoeveelheid in bezit, verzwarende omstandigheden), en in mindere mate door daderkenmerken (leeftijd, nationaliteit), en gerechtelijke factoren (voorlopige hechtenis, een verstekvonnis en recidive). Er worden grote verschillen vastgesteld tussen de rechters. Deze kunnen oplopen tot één jaar gevangenisstraf. Behalve de registratie van de meest relevante elementen uit de dossiers heeft DE PAUW zich ook extra geconcentreerd op de *motiveringen* van de straffen en heeft hij via een inhoudsanalyse de belangrijkste elementen die erin voorkomen geïnventariseerd. Hij kwam tot de volgende beoordelingscategorieën: de inschatting van de evolutie van de toxicomanie en de toekomstmogelijkheden van de beklaagde, de ingesteldheid van de beklaagde en het benutten van de geboden kansen (bijvoorbeeld werk zoeken, geleverde inspanningen om zich te reïntegreren), en de mogelijkheden tot integratie op familiaal en professioneel vlak. Via deze categorieën en de registratie van de positieve en negatieve beoordelingen van de rechters reikt hij interessante verklaringen aan voor de systematische negatieve selectiviteit ten aanzien van Maghrebijnen. Hij stelt vast dat Maghrebijnen vaker negatieve beoordelingen krijgen en dat die negatieve beoordelingen ook zwaarder doorwegen dan bij de Belgische verdachten. Naarmate de appreciatie negatiever wordt, wordt de gevangenisstraf langer, en dit effect treedt op los van andere elementen die de kans op een gevangenisstraf doen verhogen, zoals bijvoorbeeld (verzwarende) misdrijfkenmerken als het betrekken van jongeren of de dood van het slachtoffer, het gerech-

telijk verleden of een verstekvonnis. Ten slotte beschrijft DE PAUW het gebruik van de gevangenisstraf met uitstel. Uitstel van straf wordt vaak toegekend, doch weeral vooral voor Belgen en minder voor Maghrebijnen en andere vreemdelingen. Voor deze verschillen worden weerom geen verklaringen gevonden in de 'objectieve' gronden, zoals gerechtelijke kenmerken of gebruikte drugs – deze verklaren wel verschillen in probatie-uitstel –, doch wel in de sombere inschattingen van de situatie van de (Maghrebijnse) drugsgebruiker door de rechter.

In een afsluitende paragraaf 'verklaart' de auteur de grotere aanwezigheid van Maghrebijnen in de drugspopulatie en de strengere rechterlijke aanpak vanuit het somber sociaal-economisch, opvoedings- en cultureel profiel waarin deze populaties zich bevinden, een profiel dat door de rechters als een cliché wordt gehanteerd, en waarop hij in een eerste hoofdstuk wat dieper was ingegaan.

Het boek, gesteund op een jarenlange cumulatie van ervaring en dataverzameling, is een vlot en goed opgebouwd betoog, waarin de dispariteit in de rechterlijke besluitvorming wordt aangetoond en verklaard. Wel ontbreekt het m.i. in dit boek aan een soort stroomschema(opbouw), waarin duidelijk wordt gemaakt wat de effecten zijn van eerdere beslissingen van het gerechtelijk systeem op latere momenten van afdoening. Hoewel de auteur in zijn commentaar dergelijke linken legt en bespreekt, blijft het, zeker op een egale achtergrond van een systematische en continue negatievere afhandeling van de dossiers van migranten, wat onduidelijk hoe latere beslissingen geconditioneerd worden door vroegere. Doch niet alleen de resultaten van deze studie zijn belangrijk. Ook methodologisch is dit boek erg interessant. In tegenstelling tot de meeste besluitvormingsonderzoeken, die zich beperken tot de meting van de statistische impact van een reeks onafhankelijke factoren op de afdoening (voor een overzicht zie "Het onderzoek naar de functionering van parketten, onderzoeks- en vonnisrechten doorgelicht", in *Criminologie in actie (Politeia 2002, 333-378)*), blijft DE PAUW niet stilstaan bij een zuiver statistische analyse van mogelijke correlaten, doch analyseert hij eveneens de rechterlijke motiveringen en evaluaties. Dit laat hem toe het besluitvormingsgedrag van de magistraten beter te *begrijpen*. Zijn studie is eveneens een schoolvoorbeeld van een geslaagde integratie van kwantificerende en kwalitatieve onderzoeksmethodes. DE PAUW beschrijft in het begin van zijn boek hoe hij in het kader van dit onderzoek gedurende jaren vele dagen en weken al lezende op de griffie van de Brusselse rechtbank heeft doorgebracht. Het lokaal waar hij de dossiers raadpleegde bleek eveneens de werkruimte van de magistraten te zijn waar ze hun dossiers lezen en vonnissen maken. DE PAUW schrijft dat hij in de ogen van de magistraten gedurende deze periode langzamerhand evolueerde van een buitenstaander ('spion') tot een bekende. "*Uiteindelijk mocht ik (ook letterlijk) gaan en staan waar en doen wat ik maar wilde. En zo werden mettertijd de vonnissen het product van personen, in plaats van rechters en spraken de motiveringen van de vonnissen de twijfels en zekerheden en overtuigingen van mensen die ik 'kende'*" (p. 45). Zijn langdurige aanwezigheid op de rechtbank maakte hem als onderzoeker vertrouwd met de lokale penale cultuur van de Brusselse rechtbank en met de dagelijkse problemen waarmee de Brusselse overbelaste magistraten dagelijks worstelen. "... met een 'verblijf' van bijna 9 jaar op de rechtbank, waar de onderzoeker mettertijd zo'n beetje een onderdeel van het meubilair geworden was, een onderdeel dat rustig kon meekijken en meeleven, in een omgeving die zonder meer uitstekend en in

alle openheid meewerkt of heeft meegewerkt. Tal van formele en informele contacten verrijken de onderzoekservaring op unieke wijze”(p. 47). Mochten maar wat meer empirisch-criminologische studies een dergelijk methodologisch evenwicht vertonen.

Johan GOETHALS

VOOR RECENSIE AANGEBODEN BOEKEN

CASSELMAN, J., GOETHALS, J., GOOSSENS, F., HUTSEBOUT, F., VERVAEKE, G. en WALGRAVE, L. (ed.), *Veiligheid, een illusie? Theorie, onderzoek en praktijk*, Brussel, Uitgeverij Politeia N.V., 2001, 252 p.

VAN DER BORGHT, J., VANACKER, J. en MAES, E. (ed.), *Criminologie. De wetenschap. De mens*, Brussel, Uitgeverij Politeia N.V., 2000, 288 p.

DEFLEM, M., *Policing World Society: Historical Foundations of International Police Cooperation*, Oxford University Press, 2002.

KLERKS, P.P.H.M. IN 'T VELT, C.J.E. e.a., *De voorhoede van de opsporing. Evaluatie van de kernteams als instrument in de aanpak van zware georganiseerde criminaliteit*, Reed Business Information, 2002, 377 p.

MINCKE, C., *Efficacité, efficience et légitimité démocratique du ministère public*, Presses Universitaires de Louvain, 2002, 142 p.